REDE

UITGESPROKEN DOOR Dr. F. F. C. FISCHER OP ZATERDAG 20 OCTOBER TER GELEGENHEID VAN DE HERDENKING VAN HET VIJF-EN-TWINTIG-JARIG PROFESSORAAT VAN Dr. J. WOLTJER

Hooggeachte Professor!

WAAR ten vorigen jare, omstreeks den voor de Vrije Universiteit historisch geworden 20sten October, de studenten en oud-studenten in de Theologie en die in de Rechten het voorrecht smaakten hunne jubileerende leermeesters de Proff. Rutgers en Fabius, feestelijk te mogen begroeten en uiting te mogen geven aan wat er toen in hun hart omging, daar valt dit voorrecht thans, en ditmaal juist óp bovengenoemden historischen datum, die, om goede redenen, over den eigenlijken datum van uw jubileum, den 8sten October, heeft gezegevierd, aan de litteratoren, uwe litteratoren, ten deel,

Ook wij hebben in deze schoone ure u iets te zeggen, en wij danken u, dat gij ons daartoe de gelegenheid hebt willen schenken,

Toen eenigen uwer oud-leerlingen het initiatief genomen hadden tot het zoeken van eene gelegenheid, om u, bij de herdenking van den dag, waarop u, nu 25 jaar geleden, het Hoogleeraarsambt aan de V. U. aanvaardde, hun diep gevoelde hulde te bieden en eenige oogenblikken met u

dit schoone jubileum te vieren, en wij daartoe de eerste stappen gedaan hadden, werd mij de vereerende taak opgedragen, of liever met vriendelijken drang opgelegd, om in deze ure voor u te vertolken, wat er in het hart van uwe leerlingen leeft.

Ik ontving deze opdracht met groote blijdschap, maar ook met eenige vreeze.

Met blijdschap, omdat ik, die een uwer twee oudste leerlingen aan de V. U. ben, en een, die zeer veel van uw onderwijs en omgang heb genoten, gevoelde, dat ik ook persoonlijk u op dezen dag iets te zeggen had.

Met blijdschap, omdat, ik wil dit niet verhelen, het mij eene groote eere was hier thans eenige woorden tot u, den hooggeschatten leermeester, te mogen spreken. Met blijdschap, omdat ik, die nu 24 jaren geleden toegang tot uwe colleges verkreeg en, ut ita dicam, mijn 25-jarig jubileum vier van het komen ten uwen huize en op uwe studeerkamer, getuige ben geweest van veel lief en ook van leed, dat in die reeks van jaren uw deel werd.

Maar ook ontving ik die opdracht met eenige vreeze. U weet, wat mij in de laatste jaren wedervaren is; wat de oorzaak was, dat ik mij langen tijd isoleeren moest. En zich dan weer op eene wijze als deze in het volle, rijke leven te wagen, dat scheen mij niet gemakkelijk.

Maar er kwamen oogenblikken, dat ik gevoelde, dat ik moest, dat ik wilde, en dat ik alle vrees moest bannen. En zoo sta ik dan nu voor U, om de mond mijner commilitones te zijn, en ik doe dat, rekenende op uwe toegeeflijkheid.

Laat mij dan nu eerst mogen doen, wat ik reeds te lang uitstelde, n.l. u hartelijk gelukwenschen met het feest dat gij heden viert. Wij verheugen ons allen zeer hartelijk met u op dezen dag en gevoelen ons dankbaar voor wat de Heere God aan ons land en volk, aan school en kerk, voor wetenschap en kunst in u geschonken heeft. Ook

voor wat wij persoonlijk als uwe leerlingen in u, onzen leermeester, ontvangen hebben.

En waar wij met u jubelen op dezen dag voor zooveel gunst, als van Gods hand Uw deel werd, daar geldt onze gelukwensch evenzeer ook Mevrouw Woltjer, die U in al die jaren als eene trouwe gade ter zijde heeft gestaan, die alle lief en alle leed met u gedeeld en gedragen heeft; en ook uwen kinderen, vooral hem, die sedert eenigen tijd u een trouwe hulp in uwen gewichtigen arbeid is.

Ik sprak daar van uwen veelzijdigen arbeid op allerlei terrein des levens.

Het kan natuurlijk hier niet in mijn plan liggen, om een volledig overzicht te geven van alles wat gij in en voor Gods Koninkrijk in deze 25 jaren hebt verricht.

Ik kán dat niet doen, omdat mijn onderzoek zich dan tot eene uitgebreide studie zou moeten uitzetten; omdat voor het weergeven daarvan hier ook de tijd ons zou ontbreken, en omdat eene feestrede niet hetzelfde is als eene biographie, die wij trouwens hopen, dat nog zeer vele jaren zal mogen uitgesteld worden.

Ik mág dat ook niet doen, omdat ik dan zou moeten vervallen in een lange laudatio, die mij als uwen leerling niet zou passen, en omdat gij, die als elk calvinist, met een Soli Deo Gloria op de lippen slechts den Heere dankt voor wat Hij in zijne gunste u gaf te verrichten, wars zoudt zijn van zoodanigen lof.

Maar toch blijft het waar, dat ook de Christenen hun groote mannen mogen, ja moeten eeren; en zou het dan in het bijzonder ons, uwen leerlingen en oud-leerlingen, misstaan, zoo wij thans, zij het ook in korte bewoordingen, met dank aan God gedenken, wat gij voor ons, voor onze V. U. en voor ons volk zijt geweest?

Reeds hierin zien wij den vinger Gods, Zijne groote ontferming over ons volk en zijn hooge en heilige goedkeuring van het werk van de oprichting der V. U., dat,

reeds kort na de opening der school, er een man in ons kleine land gevonden werd, met zóóvele gaven van geloof, van wetenschap en van arbeidskracht toegerust, dat hij in staat was en den moed had het werk eener geheele faculteit op zijne schouders te nemen.

Ook uwe inaugureele oratie was dáarom een schoone geloofsdaad, omdat gij daarin der gansche wereld en in het bijzonder uwen jongeren, al waart ge op dat oogenblik ook nog een veldheer zonder leger, ja zonder een eenigen soldaat, het ideaal voor oogen steldet, terwijl het toch, menschelijkerwijs gesproken, tot de onmogelijkheden scheen te behooren niet alleen dat eenig mensch aan dat ideaal zou kunnen beantwoorden, maar ook dat een eenig man bekwaam zou zijn zijne leerlingen dat ideaal nabij te doen komen.

Hierin lag de geloofsdaad, dat gij, alleen staande aan een zeer jeugdige Universiteit, blind voor het succes en blind voor de toekomst, met het ideaal dorst beginnen. Maar de Heere heeft uwe en onze hope niet beschaamd.

Het is, zooals gij het zelf in uwe oratie »Ideëel en Reëel« zegt op eene wijze, alsof het de eenvoudigste zaak ter wereld ware: »— — al is het veld der philologie zóó uitgestrekt, dat één philoloog onmogelijk op elk onderdeel van dit gebied zich even gemakkelijk kan bewegen, toch eischt de eenheid en de samenhang van het geheel, dat hij in geene provincie van het rijk zich een vreemdeling gevoele«. In geene provincie van het rijk een vreemdeling! Mijn jongens op het gymnasium zouden zeggen: Mijnheer, dat is een litotes! Maar dit kon door u zonder eenige ongerustheid of zelfverwijt gezegd worden. Want waarlijk, wij, uwe leerlingen, bemerkten al ras, dat wij een professor in de historie, een professor in de taal- en spraakkunst, een professor in de exegese, een professor in de paedagogiek, een professor in de encyclopaedie ontvangen hadden, altegader professoren, die den eenen naam W o l t j e r droegen door-

dat gij de groote Proteus waart, die zich beurtelings in al die verschillende gestalten wist te vertoonen.

Daarbij kwam, dat gij al deze wetenschappen met die zeldzame philologische a k r i b i e beoefendet en doceerdet, die maar weinig aangetroffen wordt en noodzakelijk althans e e n i g e n blijvenden invloed bij al uwe auditores moet uitgeoefend hebben.

En eindelijk waart gij, b ij dat alles, ja ook i n dat alles, de eenvoudige Christen en de stoere calvinist, steeds er op bedacht, om ook in uwe wetenschap dat heerlijke Schriftwoord (uit Rom. 11) zooveel in u was, tot zijn recht te doen komen: »W a n t u i t H e m, e n d o o r H e m, e n t o t H e m z ij n a l l e d i n g e n». En dit nu zegt juist zoo oneindig veel, want dat woord stelde u den eisch de philologische wetenschap uit het beginsel des geloofs naar de Schriften geheel nieuw op te bouwen!

Ook mogen wij het hier uitspreken, dat de liefde en drang tot de wetenschap u zoo geheel vervulde en in beslag nam, dat al uw doen en denken en spreken, tot zelfs onder het gezellige theeuurtje, in dienst werden gesteld van de waarheid en van de wetenschap, en dat gij u slechts d á n, maar dan ook g e h é e l, aan uwe leerlingen gaaft, als gij bij hen ook iets van dien drang, van die vurige liefde voor de waarheid en de wetenschap mocht bespeuren. In dat geval hadt gij, die zoo overstelpt waart met arbeid, toch altijd den tijd, dan waren wij altijd welkom, en stond uwe geheele wonderschoone boekerij ons onvoorwaardelijk open.

Ik wil op deze dingen niet verder ingaan, maar nog slechts er aan herinneren, dat men herhaaldelijk ernstige pogingen heeft aangewend, om u aan eene der openbare Universiteiten te verbinden, opdat gij een dezer inrichtingen tot sieraad zoudt zijn. Welk een onherstelbaar verlies, naar den mensch gesproken, het voor de geheele V. U. zou geweest zijn, voor alle drie de faculteiten, indien gij gevolg

gegeven hadt aan eene dier zoo verleidelijke roepstemmen, dat behoef ik hier niet uit te werken want dat gevoelt terstond een ieder onzer. Maar gij bleeft, Gode zij dank, én aan uw beginsel, én aan de zoo geminachte en bespotte V. U. getrouw. Is het wonder, dat thans theologen en juristen met de litteratoren wedijveren, om u door hun woord, door hun blik, door hunne tegenwoordigheid te doen gevoelen, hoe dankbaar zij u voor die verknochtheid zijn?

Eindelijk is het nog mijn plicht, om met dank aan den Heere onzen God te gedenken, wat gij verder voor het christelijk onderwijs zijt geweest, in woord, in geschrift en in daden.

Want wel is het Ds. van Lingen geweest, die het eerste christelijk gymnasium in ons land gesticht heeft, maar den stoot tot het oprichten van meerdere gereformeerde gymnasia hebt gij gegeven door de oprichting van zulk een gymnasium in Amsterdam; door een aantal jonge mannen te vormen, die als leeraar of als rector aan andere dergelijke gymnasia zouden kunnen arbeiden en last not least, door uwe geschriften, waarin de aard en het karakter van geref. gymnasia en de onderscheidene vakken, die aan het gymnasium te doceeren zijn, benevens hunne beteekenis en samenhang behandeld werden.

En wie zal zeggen wat gij voor ons christelijk l a g e r onderwijs geweest zijt, waarvoor gij, in allerlei functies, met uw geheele persoonlijkheid gestreden hebt, tot in de Eerste Kamer toe. En ook, wat nog van u verwacht mag worden, dank zij uwen invloed als president van de ineenschakelingscommissie op een nieuw stel organisch goed in elkaar sluitende onderwijswetten!

Moge het den Heere behagen u nog vele jaren met ongebroken kracht te doen arbeiden, opdat ons volk daarvan nog de rijke en rijpe vruchten plukke, Zijn Naam tot eer!

Ik sprak zooeven van lief en leed, dat in deze 25 jaren uw deel werd. Immers, bij zooveel zegen en bij zooveel

vreugde, bleef ook het leed u niet bespaard. Het kan niet in mijne bedoeling liggen om thans allerlei droevige gedachten op te wekken. En waartoe zoude dat ook dienen. De Prediker zegt: »Er is een tijd om te weenen en een tijd om te lachen, een tijd om te kermen en een tijd om op te springen.«

Welnu, thans is het een ure van vreugde, van jubel, van dankzegging. En waarom zou die vreugde aan het menschenhart niet gegund worden, waar de uren van smart en van droefenis toch reeds zoovele zijn?

Maar toch, ééne gedachte dringt zich thans naar voren, en vraagt, dunkt mij, om uiting. Het is deze, dat de litterarische faculteit niet gelukkig geweest is in hare studenten. Menigeen liet zich in die 25 jaren voor de faculteit der letteren aan de V. U. inschrijven. Menig litterator heeft aan uwe voeten gezeten, hooggeachte jubilaris. En waar zijn die allen gebleven? Wat is er van hen geworden? Slechts weinigen van hen zijn tot heden gepromoveerd. Het is waar, de studie der letteren is niet licht en eischt, dat al hare beoefenaren aan de universiteit promoveeren, terwijl b. v. de meeste theologen niet verder gaan dan het candidaats-examen.

Misschien is de reden wel voornamelijk hierin te zoeken, dat de meesten uwer leerlingen reeds vroeg tot praktischen arbeid werden geroepen. Misschien zal deze toestand van die aan de rijksuniversiteiten en aan de stedelijke universiteit van Amsterdam niet veel verschillen. Maar hoe het ook zij, het feit, bovengenoemd, blijft bestaan.

En wat nog veel smartelijker is: eenigen uwer leerlingen, die tot de besten behoorden, werden door een vroegtijdigen dood aan u en ons ontrukt, jonge mannen, van wie wij zulke schoone verwachtingen hadden! Wie denkt hier niet aan onzen Versluys, en aan de rijke gaven en talenten, die met hem in het graf geborgen werden! Wie denkt niet aan Fred. Kuiper, die ook zooveel beloofde, wie niet aan Herngreen!

Dat er ook nog levenden onder uwe leerlingen zijn, aan wie de Icarus-vleugelen ontvielen, terwijl zij in jeugdigen overmoed hun grooten Daedalus, die met machtigen wiekslag het luchtruim doorkliefde, wilden volgen: het is misschien beter hierover te zwijgen.

Maar, en hierin is een heerlijke troost voor den Christen gelegen: hij ziet niet naar de resultaten; hij werkt, hij verlustigt zich er in al zijne dagen Gods werk te mogen werken; dat is zijn wellust, en naar de uitkomst vraagt hij niet, die laat hij aan zijn God over.

En bovendien gelooft hij, dat al zijn arbeid, dien hij in 's Heeren dienst gearbeid heeft, niet ijdel zijn in den Heere. Van dezen arbeid geldt het, wat wij lezen in de Openbaring van Johannes [1]), waar de dooden, die in den Heere sterven, zalig gesproken worden. »En hunne werken«, zoo staat daar, »volgen met hen.« Niets van al ons werk, dat wij in het geloof en in 's Heeren dienst gewerkt hebben, zal ooit ijdel zijn, maar het geeft eene vrucht die blijft tot in eeuwigheid. Hier geldt het in den volsten zin, dat ook het ideëele de hoogste reëliteit bezit, zoodat uw veeljarige arbeid, Hooggeachte Prrofessor, een luid sprekende commentaar op uwe schoone rede »Ideëel en Reël« geworden is.

En eindelijk staat voor u, én als Hoogleeraar, én als vader, tegenover al die droeve verliezen en treurige gedachtenissen één heerlijke troost, een bron van rijke vreugd, die de Heere u in Zijne gunst en genade geschonken heeft, het is deze: dat gij uwen oudsten zoon niet alleen onder de gepromoveerden moogt tellen, maar, en dit zegt nog veel meer, ook onder de hoogleeraren der V. U., dat hij uw eerste collega is in de classieke philologie, uw steun, uw raadsman, uw rechterhand.

En zoo is er dan op dezen 20sten October voor u en voor ons allen reden te over, om verheugd te zijn, om

---

[1]) Openb. v. Joh. 14 v.: 13.

met dankbaarheid en ootmoed Gods groote daden, aan u en aan de V. U. verricht, te gedenken.

Zij dit daarom het einde van dit feest, dat God alleen de eere en de dankzegging en de aanbidding ontvangt, nu en tot in eeuwigheid.

En nu ten slotte nog een kort woord. Waar ik te eindigen heb, met u te vertolken, welke wensch er op dit oogenblik in ons aller hart heeft, daar denk ik onwillekeurig terug aan de waarheid en de wetenschap, waarvan ik zooeven sprak. De beide W's, waarmede de namen dier beide gaven Gods aanvangen, vormen met de W van uwen naam, hooggeachte jubilaris, een schoone trias. En ook van deze trias geldt het woord, dat een drievoudig snoer niet haast verbroken wordt. Het spreekt van zelf, dat ik onder de waarheid hier versta die heilige Goddelijke waarheid, die God ons in zijn woord geopenbaard heeft, en dus de Waarheid.

En met wetenschap bedoel ik hier de wetenschap naar Gods woord, die met de wijsheid nauw verwant is en ook het vermogen om te kennen, met al die juistheid en klaarheid, waarmede het verduisterde menschelijk verstand, door een ernstig zoeken der waarheid en door het Goddelijk verstand verlicht, nog kennen kán.

Mogen dan die beiden, de Waarheid en de Wetenschap, u steeds als trouwe trawanten, gaan de ter rechter- en ter linkerzijde, geleiden, ondersteunen en beschermen, en mogen zij nog vele, vele jaren als twee krachtige heldinnen u de armen omhooggeheven houden, als in den ouden dag Aäron en Hur de hemelwaarts gestrekte armen van Mozes, den man Gods, ondersteunden, opdat gij tot het einde moogt strijden den strijd des Heeren, moogt voeren den heiligen krijg, en met Gods hulp moogt overwinnen, tot eere Zijns Naams en tot heil van ons geliefd land en volk!

En thans een allerlaatste woord.

De mensch hecht zich aan het stoffelijke. Al de vermogens zijner ziel staan in een zeker rapport met de stof. Ook zijn geheugen hecht zich aan en wordt ondersteund door de stof. En dit is op zichzelf des menschen schande niet, want ook de stof behoort tot zijn wezen, daar God de Heere hem ziel en lichaam, geest en stof geschapen heeft.

Welnu, Hooggeachte Professor, bij allen eerbied voor uw ijzeren geheugen, gelooven wij, dat ook bij u het stoffelijke en het zien en tasten daarvan nu en dan, ja misschien juist soms op oogenblikken, waarin een oude herinnering weldadig aandoet en zegenend inwerkt op het hart, uwe herinnering kan te hulp komen of opwekken.

Daarom hebben wij gezocht naar iets stoffelijks, dat voor dit doel geschikt zou kunnen zijn, en wij meenen het gevonden te hebben in iets, waarbij ook weer, als bij den mensch zelf, geest en stof op innige, wonderbare wijze verbonden en vereenigd zijn.

Wat ik bedoel, zal straks blijken, als ook door den praeses van het comité der theologen en juristen het woord zal zijn gevoerd. Daar de litteratoren toch met hen geraadpleegd en gemeenschappelijk gehandeld hebben, moet de naam van het stoffelijke deel onzer hulde, dat wij hopen, dat door u met welwillendheid zal worden aanvaard, nog eenige oogenblikken verzwegen, daar ik, hetgeen eerst straks behoort te volgen, niet mag anticipeeren. Ik heb gezegd.